

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-54>

УДК 657.3

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ІТ-СФЕРИ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

ACCOUNTING SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF IT COMPANIES DURING WARTIME

Луговець Богдан Валерійович

аспірант,

Київський національний економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5675-6189>**Luhovets Bohdan**

Kyiv National Economic University

У статті досліджується вплив повномасштабної війни в Україні на інформаційно-технологічний сектор, зокрема на адаптацію облікової політики ІТ-компаній до нових економічних, соціальних і нормативних реалій. Війна створила низку складних викликів для ІТ-бізнесу, зокрема: нестабільність ринку праці, зростання податкового навантаження, логістичні труднощі, збільшення операційних і фінансових ризиків, а також зміни у законодавстві. Ці обставини вимагають термінового перегляду та коригування облікових процедур для забезпечення більшої фінансової стійкості, адаптивності, прозорості звітності і підвищення конкурентоспроможності українських ІТ-компаній на світовому ринку. Результати дослідження показують необхідність включення до облікової політики нових статей витрат, таких як витрати на релокацію персоналу, забезпечення безперервності бізнес-процесів, підвищення рівня кібербезпеки, формування резервів для покриття надзвичайних ситуацій і втрат, пов'язаних із воєнними діями. Також акцентовано увагу на удосконаленні системи документообігу та звітності для посилення контролю, підвищення прозорості та своєчасного інформування зацікавлених сторін, що є надзвичайно важливим у кризових умовах.

Ключові слова: ІТ-індустрія, облікова політика, резерви ІТ-підприємств, економіка під час війни, витрати, бухгалтерський облік послуг, надання послуг, облік витрат.

The article examines the impact of the full-scale war in Ukraine on the information technology sector, in particular on the adaptation of IT companies' accounting policies to new economic, social, and regulatory realities. The war has created a number of complex challenges for the IT business, including labor market instability, increased tax burdens, logistical difficulties, increased operational and financial risks, and changes in legislation. These circumstances require an urgent review and adjustment of accounting procedures to ensure greater financial stability, adaptability, transparency of reporting, and increased competitiveness of Ukrainian IT companies in the global market. The purpose of the study is to identify key changes that need to be made to the accounting policies of IT companies to adequately reflect new categories of costs and risks arising during periods of military conflict and instability. To achieve this goal, a set of methods of systematic analysis, generalization, abstraction, and comparison was used, which made it possible to identify the main directions for adapting accounting procedures and to determine practical recommendations. The results of the study show the need to include new expense items in accounting policies, such as expenses for staff relocation, ensuring business continuity, improving cybersecurity, and forming reserves to cover emergencies and losses related to military actions. Emphasis is also placed on improving the document flow and reporting system to strengthen control, increase transparency, and provide timely information to stakeholders, which is extremely important in crisis conditions. The practical value of the article lies in the development of specific recommendations for IT companies on adapting their accounting policies in the context of martial law and the associated economic uncertainty. This will contribute to improving the effectiveness of financial management, reducing risks, and supporting the stability and sustainable development of the Ukrainian IT sector even in the face of crisis challenges and the changes they bring.

Keywords: IT industry, accounting policy, IT companies' reserves, wartime economy, expenses, accounting of services, services provision, accounting of expenses.

Постановка проблеми. Одним із найдинамічніших експортних напрямків України з високою доданою вартістю вже багато років є галузь інформаційних технологій (ІТ). Український ІТ-сектор став одним з ключових драйверів економіки України та ключовим гравцем на глобальному ринку технологій [1].

Водночас, ІТ-сфера зараз функціонує у складних умовах. Висока динаміка змін законодавства в умовах підвищеної небезпеки як результат прагнень влади підтримати бізнес середовище у скрутні часи, а також військовий стан, який вводить певні обмеження для бізнесу, вимагають розробку ефективних механізмів управління обліковою інформацією, оскільки вона має значний вплив на підприємство та, у разі некоректного відображення, може призвести до санкцій на ІТ-компанію. В умовах неможливості розробити довгострокову стратегію підприємства у зв'язку з постійним впливом зовнішніх чинників та динамічною зміною безпекової ситуації, які коригують вже прийняті управлінські рішення, а також обумовлене військовою агресією росії проти України зменшення потоків інвестицій необхідно приділити увагу розробці ефективних механізмів управління, зокрема обліковою інформацією.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню особливостей функціонування підприємств ІТ-сфери у військовий час присвячена значна кількість вітчизняних наукових праць. Так, Г. Лосоріх та О.Перчі розглядали питання обліково-аналітичного забезпечення діяльності ІТ-підприємств в Україні [2]. Питання облікової політики та її впливу на діяльність підприємства в умовах воєнного стану досліджувались І. Годнюк та Н. Шевчук [3]. Обліково-податкову систему в умовах воєнного стану аналізували Н. Костишин та Т. Яковець [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Стрімка динаміка розвитку компаній ІТ-сфери та різноманітність методів розрахунку з контрагентами та найманими працівниками, управління активами обумовило те, що облікова політика таких підприємств є досить складним інструментом. Разом з тим, військовий стан та війна в Україні призвели до значних коректив у діяльності компаній. Питання відображення таких змін в обліковій політиці ІТ-підприємств залишається не розкритим у вітчизняних публікаціях.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні змін, що мають бути внесені до облікової полі-

тики ІТ-підприємств, які викликані вторгненням росії до України.

З метою досягнення визначеної мети було використано такі методи і прийоми дослідження, як: аналіз і синтез, абстрагування, узагальнення та системний підходи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Український ІТ-ринок послідовно демонструє стрімке зростання. За офіційними даними Міністерства цифрової трансформації України, станом на 2022 рік в Україні працює понад 2234 ІТ-компанії, з яких 533 сервісні компанії та 1701 продуктова, більше 100 R&D центрів міжнародних компаній [5], близько 340 тисяч спеціалістів і розробників програмних продуктів [6; 7].

Відповідно до Global Services Location Index, топ-5 країн у галузі розробки програмного забезпечення на засадах аутсорсингу – це Індія, Китай, Малазія, Бразилія та Велика Британія. Серед країн Східної Європи провідні позиції займають Польща, Естонія, Угорщина, Латвія та Болгарія. На жаль, через еміграцію значної кількості українців закордон у зв'язку з воєнною агресією росії проти України, наша держава займає 42 місце в рейтингу [8], хоча ще у 2017 році Всесвітня Асоціація Аутсорсингу (GSA) назвала Україну «Пунктом призначення року» у сфері аутсорсингу [9]. В той же час, за іншими оцінками Україна у 2024 році увійшла до топ-5 країн у згаданій галузі [10].

У 2016 році Україна посіла 11-е місце у світі за кількістю балів, отриманих найкращими інженерами-розробниками програмного забезпечення за оцінкою HackerRank, і є першою у сфері безпеки. Поруч з цим, більшість українських розробників програмного забезпечення демонструє високий рівень володіння англійською мовою, що спрощує комунікацію із замовниками ПЗ та забезпечує точність постановки задач і якість їх реалізації. Такі технологічні компанії з України, як Preply, Grammarly, Petcube стали відомими у всьому світі.

Загалом, Україна щороку набирає ваги з точки зору світового визнання нашої ІТ-індустрії. Так, Україна ще у 2007 році увійшла у Топ-30 напрямків офшорних та аутсорсингових послуг Gartner і визнана одним із провідних напрямків ІТ- аутсорсингу в Європі. У 2022 році 20 українських ІТ-підприємств потрапили до списку 100 найкращих аутсорсингових компаній року, складеного Міжнародною асоціацією професіоналів аутсорсингу (IAOP), як найкращі постачальники аутсорсингу, у 2024 році -16 українських ІТ-компаній.

Як було зазначено, в Україні налічується близько 340 тис. ІТ-спеціалістів і розробників ПЗ. Станом на червень 2023 року 40% і 13% з них працюють в аутсорсингових та аутстафінгових компаніях відповідно, 40% – у продуктових компаніях (які виробляють власний український ІТ-продукт), а решта в стартапах та інших напрямках.

Продуктові компанії в Україні найчастіше розташовані в Києві, Одесі та Дніпрі. 50% айтівців у Києві, 43% у Одесі та 40% у Дніпрі працюють саме в продуктових компаніях. Львів, Харків, Вінниця, Івано-Франківськ і більшість інших міст більше орієнтуються на аутсорсинг та аутстафінг. 68% айтівців у Львові працюють в аутсорсингу чи аутстафінгу і лише 27% – у продуктових компаніях, у Харкові – 63% та 31% відповідно [11].

Україна вже багато років є одним із найшвидших у темпах зростання операторів Європи із надання послуг у розробці програмного забезпечення. Наразі Україна демонструє значний перелік своїх сильних сторін завдяки потужному резерву талановитих ІТ-спеціалістів із загальним досвідом, високою рентабельністю та сильною технічною освітою. Понад 2000 компаній в Україні пропонує послуги, пов'язані з інформаційними технологіями. Близько 300 тисяч їхніх ІТ-спеціалістів мають значний досвід роботи в різних галузях – від високих технологій, охорони здоров'я тощо до телекомунікацій – і допомагають зберегти конкурентоспроможність країни на світовому ринку ІТ. У країні працює більше сотні науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських підрозділів (R&D) міжнародних компаній у сферах промисловості, телекомунікацій, розробки програмного забезпечення та електронної комерції. Такі світові компанії, як Apple, Boeing, IBM, Microsoft, Siemens, Samsung Electronics, Skype, Wargaming, eBay, заснували науково-дослідні центри в Україні [12].

За даними Національного банку України, статистичного сервісу Statista та Dou.ua, з 2017 по 2022 роки експорт продуктів і послуг ІТ-індустрії України демонстрував стабільне щорічне зростання. Однак, наслідки військової агресії росії проти України призвели до першого в новітній українській історії падіння величини експорту у 2023 та 2024 роках [13]. Детальніше в таблиці 1.

Наразі українська ІТ-індустрія складає близько 4% ВВП і стає провідним сектором національної економіки. Експорт українських технологій у 2022, 2023 та 2024 роках переважив експорт дорогоцінних металів, транспорту та мінеральних добрив [14].

Повномасштабне вторгнення росії в Україну внесло свої корективи. Нестабільність бізнес-середовища, валютні коливання, безпекові фактори, ризики, пов'язані з мобілізацією ІТ-фахівців та ускладнення міжнародних розрахунків сильно вплинули на стан ринку ІТ-послуг в Україні, що відобразилось на сповільненні його розвитку у порівнянні з довоєнним періодом.

ІТ-галузь зітхнула з викликами, які намагається активно подолати: конкуренція на світовому ринку, проблеми з кадрами та підвищення податкового навантаження.

Тривалий час українські компанії були привабливі закордонним замовникам тим, що якість виконання поставлених завдань була на високому рівні, а вартість такого виконання була нижчою, ніж у європейських та американських ІТ-компаній. Однак, через воєнні ризики, українські компанії вимушені конкурувати з іншими, більш безпечними, юрисдикціями, адже іноземні замовники не готові ризикувати своїми проектами заради співпраці з українськими підприємствами. Крім того, виконання деяких проектів потребує фізичної присутності спеціаліста у клієнта-іноземця. Враховуючи заборону виїзду для громадян

Таблиця 1

Експорт продуктів і послуг ІТ-індустрії України у 2017–2024 роках

Рік	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Експорт, млрд дол. США	2,49	3,21	4,17	5,03	6,83	7,3	6,7	6,45
Приріст, %	–	29%	30%	21%	36%	7%	-8%	-4,2%
У складі ВВП України, %	2,2%	2,4%	2,7%	3,2%	3,5%	4,6%	4%	3,4%
Приріст, %	–	9%	13%	19%	9%	31%	-13%	-15%
Експорт ІТ послуг у складі загального експорту послуг	17,4%	20,2%	23,9%	32,3%	37,8%	44,2%	41%	37%
Приріст, %	–	16%	18%	35%	17%	17%	-7%	-4%

Джерело: згруповано автором на основі [13]

мобілізаційного віку за кордон, українські ІТ-підприємства втрачають контракти на такі проекти.

Воєнні видатки України потребують великих коштів, саме тому у вересні 2024 року було прийнято закон, що поширив обов'язок сплати військового збору на фізичних осіб-підприємців (ФОП) та збільшив його ставку з 1,5% до 5%. Не зважаючи на те, що провідні ІТ-об'єднання (Diia City Union, Diia City United, Асоціації IT Ukraine, Kharkiv IT Cluster, Lviv IT Cluster) виступали проти підвищення військового збору та його поширення на ФОП, аргументуючи це тим, що такі зміни будуть порушенням гарантованих державою стабільних умов оподаткування ІТ-сектору і загрожуватимуть втраті довіри до України з боку іноземних партнерів, даний закон був прийнятий. Таким чином, витрати ІТ-спеціалістів, що функціонували як ФОПи зросли на 1% з їх доходу, а доходи гіг-спеціалістів, що працюють в компаніях-членах Diia.City, зменшились на 3,5%.

Іншою проблемою з якою стикаються ІТ-підприємства є зменшення кількості кваліфікованих кадрів. Військові виклики зумовили скорочення проектів багатьох ІТ-компаній і відповідне звільнення працівників. В свою чергу, збільшення кількості кандидатів на ринку праці створило велику конкуренцію.

У 2022 році кількість вакансій впала майже на 50%. Протягом 2022-2023 років на ринку ІТ-спеціалістів спостерігалась значна конкуренція – на одну посаду претендували в середньому до 28 кандидатів [15]. Однак, у 2024 році відбулось пожвавлення ринку. Так, у 2024 році компанії опублікували на DOU 59,6 тисячі вакансій, що на 14 тисяч, або на 31% більше, ніж у 2023. Крім цього, це було перше зростання кількості вакансій за всі три роки війни [16].

Тенденції на ринку дозволяють зробити обережне припущення, що ІТ-компанії починають нарощувати свою активність. Наявність досвідчених, або як їх називають, Senior, спеціалістів – ключове для зростання будь-якого проекту, адже саме на цих фахівцях тримається ІТ-бізнес. У 2024 році попит на таких кандидатів перевищив довоєнний рівень, що показує значну зацікавленість ІТ-підприємств у досвідченому персоналі.

Зміни в процесі найму робітників, особливостях взаємодії із замовниками-нерезидентами та у структурі податкових відносин вимагають адаптації облікових політик ІТ-підприємств. До змін, що мають бути внесені до облікової політики можна віднести:

- витрати релокацію працівників у більш безпечні регіони України або в інші держави;
- витрати на забезпечення ІТ-спеціальності джерелами електроенергії для безперебійної роботи;
- витрати, спрямовані на привертання уваги Senior-спеціалістів;
- витрати на підтримку мобілізованих співробітників;
- витрати на послуги з ведення військового обліку;
- витрати на створення резервів на випадок форс-мажорних ситуацій та руйнувань, спричинених агресією росії проти України.

Згадані витрати, в цілому, можна віднести до розділу облікової політики, що визначає адміністративні витрати. Доречно буде розділити їх за напрямками.

Так, до складу витрат, пов'язаних із забезпеченням персоналу, варто включати витрати на організацію релокації працівників у безпечні регіони України або за межі України, а також витрати на оплату проживання, транспортування, оформлення документів, страхування та інші супутні витрати. Порядок документального підтвердження таких витрат визначається внутрішніми розпорядчими документами підприємства, наприклад квитанції, договори оренди, транспортні квитки, страхові поліси тощо.

До складу витрат на забезпечення безперебійної роботи персоналу доречно включати витрати на придбання, оренду та обслуговування автономних джерел енергії, засобів резервного інтернет-зв'язку (включаючи генератори, старлінки, джерела безперебійного живлення) та пов'язаних з цим сервісів. На додачу, варто розглянути включення витрат на оренду коворкінгів, офісів з автономним живленням.

До складу витрат на забезпечення кадрового потенціалу потрібно включати витрати, пов'язані з залученням висококваліфікованих спеціалістів, включаючи витрати на рекрутингові послуги, інформаційно-рекламні кампанії, HR-брендинг, участь у профільних заходах, а також мотиваційні програми для кандидатів, наприклад welcome packages, бонуси за прийняття офферу.

До складу витрат на соціальну підтримку персоналу можливо розглянути включення виплат та допомоги мобілізованим працівникам і членам їхніх сімей у формі грошових компенсацій, доплат до зарплати, додаткових гарантій, страхування життя та здоров'я, а також оплату послуг психологічної підтримки.

До складу адміністративних витрат обов'язково потрібно включати витрати на організацію та ведення військового обліку працівників, включаючи оплату послуг кадрового консалтингу, юридичного супроводу та послуг кадрових агентств.

Підприємство створює резерви на покриття витрат у разі форс-мажорних обставин, у тому числі воєнних дій, руйнувань та надзвичайних ситуацій, наприклад наприклад, евакуація офісу, релокація співробітників, закупівля критичного обладнання. Розмір резерву та порядок його формування затверджується керівником підприємства. Резерв формується на підставі внутрішнього наказу, виходячи з оцінки можливих втрат та витрат.

Окремо, в обліковій політиці потрібно оновити положення, що стосуються форс-мажорів, зокрема в контексті порядку визнання форс-мажорних подій та визначення їх впливу на фінансову звітність ІТ підприємства.

Іншим важливим елементом облікової політики, що потребує уточнення – це визначення порядку документального оформлення та підтвердження витрат, пов'язаних з агресією росії проти України.

Ще одним специфічним аспектом облікової політики ІТ-підприємств у воєнний час є окремий розділ облікової політики, в якому буде передбачено особливості обліку тимчасово відсутніх ІТ-спеціалістів, наприклад у зв'язку з мобілізацією, евакуацією та релокацією.

Висновок. Повномасштабна війна в Україні спричинила безпрецедентні виклики для національної економіки, і галузь інформаційних технологій не стала винятком. Попри демонстрацію стійкості та збереження позицій однієї з найдинамічніших і найбільш експортно орієнтованих галузей країни, українські ІТ-компанії змушені оперативно адаптуватися до нових умов діяльності. Зміни умов воєнного стану, релокація бізнесу, мобілізація працівників, зростання фінансових ризиків і оновлення законодавчих норм суттєво вплинули як на фінансову стабільність підприємств галузі, так і на умови праці ІТ-фахівців.

У ході дослідження було наголошено на необхідності актуалізації облікової політики ІТ-компаній з урахуванням реалій воєнного часу. Особливу увагу слід приділити документуванню та класифікації специфічних витрат, обліку форс-мажорних обставин, а також коригуванню підходів до складання фінансової звітності відповідно до економічних наслідків війни. Розробка гнучкої, прозорої та адаптивної облікової політики дозволить ІТ-бізнесу ефективніше реагувати на ризики, підтримувати персонал і забезпечувати відповідність новим регуляторним вимогам.

У підсумку, подальше збереження й розвиток ІТ-сектору України залежить не лише від його технологічного потенціалу, а й від здатності впроваджувати ефективні фінансові та облікові механізми, адаптовані до умов воєнної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Журавльов О. В. Статистичне дослідження ринку ІТ-послуг в Україні. *Статистика України*. 2018. № 4. С. 25–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/su_2018_4_5 (дата звернення: 15.05.2025)
2. Лоскоріх Г., Перчі О. Обліково-аналітичне забезпечення діяльності ІТ-підприємств в Україні: колективна монографія. Берегове : Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 2025. 182 с.
3. Годнюк І., Шевчук Н. Облікова політика та її вплив на діяльність підприємства в умовах воєнного часу. *Економічні горизонти*. 2023. № 2 (24). С. 110–119. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/281235/275466> (дата звернення: 15.05.2025)
4. Костишин Н., Яковець Т. Обліково-податкова система в умовах воєнного стану: як діяти та, які наслідки. *Вісник економіки*. 2022. № 2. С. 99–110. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/htneu/article/view/1350/1470> (дата звернення: 15.05.2025)
5. Мінцифри нарахувало в Україні понад 2200 ІТ-компаній: скільки з них сервісних і продуктових. URL: <https://dou.ua/forums/topic/36059/> (дата звернення: 15.05.2025).
6. Скільки айтівців в Україні: +32 тисячі ІТ-ФОПів за рік згідно з Мін'юстом. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2023/> (дата звернення: 15.05.2025).
7. У 2023 році кількість ІТ-фахівців зросла майже на 3%. URL: <https://skilky-skilky.info/u-2023-rotsi-kilkist-it-fakhivtsiv-zroslo-mayzhe-na-3/> (дата звернення: 15.05.2025).
8. The 2023 Kearney Global Services Location Index. URL: <https://www.kearney.com/service/digital-analytics/gsl/2023-full-report> (дата звернення: 16.05.2025).
9. Світовий ринок ІТ: місце України на ньому. URL: <https://mind.ua/publications/20178608-svitovij-rinok-it-misce-ukrayini-na-nomu> (дата звернення: 16.05.2025).

10. Eastern European Software Outsourcing: Guide, Tips & 10 Top Software Development Partners. URL: <https://brainhub.eu/library/eastern-europe-software-outsourcing> (дата звернення: 16.05.2025).
11. В Україні зрівнялась кількість аїтівців у продукті та аутсорсі — їх по 40%. Які зарплати та вимоги в продуктових компаніях. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/specifics-of-product-companies-2023/> (дата звернення: 17.05.2025).
12. Top IT outsourcing destinations of Eastern Europe: Market report. URL: <https://www.n-ix.com/it-outsourcing-destinations-eastern-europe-market-report/#Ukraine> (дата звернення: 19.05.2025).
13. Які країни приносять найбільше виторгу українському ІТ. Аналітика ІТ-експорту за рік. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/it-export-in-2024/> (дата звернення: 20.05.2025).
14. ІТ-індустрія в цифрах: найцікавіші дані з дослідження Digital Tiger. URL: <https://mind.ua/publications/20270953-it-industriya-v-cifrah-najcikavishi-dani-z-doslidzhennya-digital-tiger> (дата звернення: 20.05.2025).
15. Огляд ІТ-ринку праці, квітень 2023: найнижча за три роки кількість вакансій на DOU і рекордна конкуренція серед кандидатів. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/it-job-market-april-2023/> (дата звернення: 25.05.2025).
16. Підсумки року на ІТ-ринку праці: +31% вакансій, продуктове ІТ зростає, але не без скорочень. URL: https://dou.ua/lenta/articles/jobs-and-trends-2024/?from=recent_pinned (дата звернення: 25.05.2025).

REFERENCES:

1. Zhuravliov O.V. (2018) Statystychne doslidzhennia rynku IT-posluh v Ukraini. [Statistical study of the IT services market in Ukraine]. *Статистика України – Statistics of Ukraine*, vol 4, pp. 25-33. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/su_2018_4_5 (accessed May 15, 2025)
2. Loskorikh H., Perchi O. (2025) *Oblikovo-analitychne zabezpechennia diialnosti IT-pidpriemstv v Ukraini: kolektyvna monohrafiia* [Accounting and analytical support for the activities of IT enterprises in Ukraine: collective monograph]. Berehove: Zakarpatskyi uhorskyi instytut imeni Ferentsa Rakotsi II, 182 p.
3. Hodniuk I., Shevchuk, N. (2023) Oblikova polityka ta yii vplyv na diialnist pidpriemstva v umovakh voiennoho chasu [Accounting policy and its impact on the activities of the enterprise in wartime conditions]. *Ekonomichni horyzonty*, vol 2 (24), pp.110–119. Available at <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/281235/275466> (accessed May 15, 2025)
4. Kostyshyn N., Yakovets T. (2022) Oblikovo-podatкова systema v umovakh voiennoho stanu: yak diiaty ta, yaki naslidky [Accounting and tax system under martial law: how to act and what are the consequences]. *Visnyk ekonomiky*, vol. 2, pp. 99–110. Available at: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/htneu/article/view/1350/1470> (accessed May 15, 2025)
5. Mintsyfy narakhuvalo v Ukraini ponad 2200 IT-kompanii: skilky z nykh servisnykh i produktovykh [The Ministry of Digital Affairs has counted over 2,200 IT companies in Ukraine: how many of them are service and product companies?]. Available at: <https://dou.ua/forums/topic/36059/> (accessed May 15, 2025).
6. Skilky aitivtsiv v Ukraini: +32 tysiachi IT-FOPiv za rik zghidno z Miniustom. [How many IT professionals are there in Ukraine: +32 thousand IT-entrepreneurs per year according to the Ministry of Justice]. Available at: <https://dou.ua/lenta/articles/how-many-devs-in-ukraine-2023/> (accessed May 15, 2025).
7. U 2023 rotsi kilkist IT-fakhivtsiv zrosla maizhe na 3%. [In 2023, the number of IT specialists increased by almost 3%]. Available at: <https://skilky-skilky.info/u-2023-rotsi-kilkist-it-fakhivtsiv-zroslo-mayzhe-na-3/> (accessed May 15, 2025).
8. The 2023 Kearney Global Services Location Index. Available at: <https://www.kearney.com/service/digital-analytics/gsl/2023-full-report> (accessed May 16, 2025).
9. Svitovyi rynek IT: mistse Ukrainy na nomu. [The global IT market: Ukraine's place in it]. Available at: <https://mind.ua/publications/20178608-svitovij-rinok-it-misce-ukrayini-na-nomu>. (accessed May 16, 2025).
10. Eastern European Software Outsourcing: Guide, Tips & 10 Top Software Development Partners. Available at: <https://brainhub.eu/library/eastern-europe-software-outsourcing> (accessed May 16, 2025).
11. V Ukraini zrivnialas kilkist aitivtsiv u produkti ta autsorsi — yikh po 40%. Yaki zarplaty ta vymohy v produktovykh kompaniiakh. [In Ukraine, the number of IT professionals in product and outsourcing has become equal - 40% each. What are the salaries and requirements in product companies?]. Available at: <https://dou.ua/lenta/articles/specifics-of-product-companies-2023/> (accessed May 17, 2025).
12. Top IT outsourcing destinations of Eastern Europe: Market report. Available at: <https://www.n-ix.com/it-outsourcing-destinations-eastern-europe-market-report/#Ukraine> (accessed May 19, 2025).
13. Yaki krainy prynosiat naibilshe vytorhu ukrainskomu IT. Analitika IT-eksportu za rik. [Which countries bring the most revenue to Ukrainian IT. IT export analytics for the year]. Available at: <https://dou.ua/lenta/articles/it-export-in-2024/> (accessed May 20, 2025).

14. IT-industriia v tsyfrakh: naitsikavishi dani z doslidzhennia Digital Tiger. [IT industry in numbers: the most interesting data from the Digital Tiger study]. Available at: <https://mind.ua/publications/20270953-it-industriya-v-cifrah-najcikavishi-dani-z-doslidzhennya-digital-tiger> (accessed May 20, 2025).

15. Ohliad IT-rynku pratsi, kviten 2023: nainyzhcha za try roky kilkist vakansii na DOU i rekordna konkurentsiiia sered kandydativ. [IT labor market overview, April 2023: the lowest number of vacancies at DOU in three years and record competition among candidates]. Available at: <https://dou.ua/lenta/articles/it-job-market-april-2023/> (accessed May 25, 2025).

16. Pidsumky roku na IT-rynku pratsi: +31% vakansii, produktove IT zrostaie, ale ne bez skorochen [Year-end results on the IT labor market: +31% vacancies, product IT is growing, but not without cuts]. Available at: https://dou.ua/lenta/articles/jobs-and-trends-2024/?from=recent_pinned (accessed May 25, 2025).